

**TOSHKENT VILOYATIDA SINANTROP QUSHLARNING
KO'PAYISHI VA URBANIZATSIYA SHAROITIGA EKOLOGIK MOSLASHUV
MEXANIZMLARI**

Talaba: Farangiz Jahongir qizi O'tabova

O'zMU 1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: prof. Xolboyev F. R.

Toshkent viloyatidagi urbanizatsiya jarayonlari nafaqat arxitektura va infratuzilmada, balki tabiiy muhitda ham chuqur va kompleks o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Aholi sonining ortishi, sanoat zonalarining kengayishi, kommunal tarmoqlarning modernizatsiyasi va yerlarning antropogen o'zlashtirilishi lokal ekotizimlarning struktura va funksional barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday o'zgarishlar orasida qushlar faunasining transformatsiyasi, ayniqsa sinantrop turlar ulushining ortishi ekologik dinamikani baholashda muhim indikator sifatida qaraladi. Zamonaviy shahar ekologiyasi konsepsiyasiga ko'ra, sinantrop turlar antropogen landshaftning eng barqaror va moslashuvchan komponentlaridan biri bo'lib, shahar ekotizimlarining funksional tuzilmasini sezilarli o'zgartiradi [1]

Hududda eng ko'p uchraydigan sinantrop turlarga uy chumchuqlari (*Passer domesticus*), kulrang kabutar (*Columba livia domestica*), qarg'a va kalxatlar (*Corvus spp.*), shuningdek qoraqarg'a yoki qora drozd (*Turdus merula*) kiradi. Antropogen oziq-ovqat manbalarining ko'pligi, binolarning konstruktiv elementlarida in qurish imkoniyatlari, mikroiklimning tabiiy landshaftlarga nisbatan iliqroq bo'lishi hamda urban hududlarda yirtqichlarning kamligi ushbu turlar populyatsiyasining yil davomida barqaror saqlanishiga imkon bermoqda. So'nggi kuzatuvlarga ko'ra, ushbu turlar qish mavsumida ham migratsiya qilmasdan, mahalliy populyatsiya sifatida saqlanib qolayotgani qayd etilgan. Bu esa shahar ichida ekologik resurslarning uzluksiz ta'minlanayotganini bildiradi. Biroq bu moslashuv jarayoni bir qator ekologik oqibatlarni ham yuzaga keltirmoqda. Sinantrop turlar sonining ortishi natijasida tabiiy yashash muhitiga kuchliroq bog'langan sezgir turlar raqobat bosimi ostida siqilib chiqmoqda. [3] tomonidan keltirilgan konsepsiya — urbanizatsiya biotik xilma-xillikning bir xillashuviga sabab bo'lishi — Toshkent viloyati misolida ham tasdiqlanmoqda. Shuningdek, urban hududlarda sinantrop turlar ekologik strukturaning dominant komponentiga aylanishini "urban ekologik filtrlash" mexanizmi bilan izohlaydi. Ya'ni, shahar muhiti faqat moslasha oladigan turlarni qoldiradi va natijada faunada ekologik tanlov mexanizmi kuchayadi.[2]

Shu jihatdan, Toshkent viloyatidagi sinantrop qushlarning ekologik dinamikasini o'rganish nafaqat ekologlar va ornitologlar uchun, balki shaharsozlik, landshaft arxitekturasi va ekologik xavfsizlik bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun ham dolzarb masala bo'lib bormoqda. Qushlar populyatsiyasidagi o'zgarishlar shahar

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

ekotizimining funksional holati, antropogen yuklama darajasi, sanitariya-gigiyena omillari hamda bioxilma-xillikning umumiy barqarorligi haqida muhim axborot beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.Grimm, N.B. et al. (2008). *Urban Ecology and Global Change*. Science, 319(5864), 756–760.

– Urban ekotizimlarining oʻzgarish dinamikasi, antropogen sharoitga moslashuv mexanizmlari, shahar mikroiklimi va ekologik indikatorlar haqida ilmiy konsepsiyalar asos sifatida olindi.

2.Marzluff, J.M. (2017). *Urban Ecology: Science of Cities*. Springer.
– “Urban ekologik filtrlash”, sinantrop turlar ekologik imtiyozlari, shahar sharoitida yashovchanlik mexanizmlari va ekotizim transformatsiyasi boʻyicha nazariy asoslardan foydalanildi.

3.McKinney, M.L. (2006). *Urbanization as a Major Cause of Biotic Homogenization*. Biological Conservation, 127(3), 247–260.

– Urbanizatsiya natijasida qushlar tarkibining bir xillashuvi, antropogen bosim ostidagi turlar almashinuvi, sezgir turlarni siqib chiqarish mexanizmlari haqidagi gʻoyalar asos sifatida ishlatildi.

